

PROJEKT ZÁRÓ BESZÁMOLÓ

115646. SZ. OTKA KUTATÁS

A kutatás eredetileg három éves munkatervében foglaltakat – megfelelő előzetes OTKA-NKFI-engedéllyel – négy év alatt sikerült teljesíteni. A kutatás egy évvel való meghosszabbítását elsősorban a támogatott kutatói státusz első két éves betöltetlensége miatt kellett kérnünk: az eredetileg támogatni tervezett kutató – munkahelyi okok miatt – átkerült a résztvevő kutatók körébe. Így néhány feladat átcúszott a negyedik évre.

Éves bontásban az alábbi eredményekről tudunk beszámolni, összhangban a projektben megfogalmazott, de időközben egy évvel meghosszabbított munkatervvel (a második és a harmadik szakasz egyes részfeladatai némi csúszással a negyedik szakaszban teljesültek):

ELSŐ SZAKASZ (2015.09.01.-2016.08.31.)

Tanulmányok - amelyek a kutatás pályázatban kifejtett, rögzített alapkérdéseit járják körül: - összesen hat tanulmány készült el, ebből kettő már megjelent, négy közlésre leadva várja a megjelenést, - egyidejűleg a Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Európa Központ tematikus microsite-ján (ceere.eu - OTKA kutatás) már olvashatók. - a hat tanulmányból egy angol nyelvű, amely egy külföldi szakfolyóiratban jelenik meg. - a tanulmányok tételes felsorolása a beszámoló közlemények részében olvasható.

Konferencia-előadások - Daka Marija: Az egyenlő bánásmód értelmezése az uniós jog és az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján (Az Óriás Nándor Szakkollégium konferenciája, Pécs, 2015. október 22.) - Mohay Ágoston: Az uniós egyenlő bánásmód joganyag és implementációja a magyar jogban (Az uniós jog és a magyar jogrendszer viszonya c. konferencia, Pécs, 2016. május 24.)

Hallgatóknak szóló kerekasztal-beszélgetés és fórum: - Joghallgatóknak szóló kerekasztal-beszélgetés: 2016. április 14., 17:30-19:00 PTE ÁJK - a projekttagok közül előadók voltak: Mohay Ágoston, Szalayné Sándor Erzsébet, Tóth Norbert, Török Tamás. A rendezvény nyilvános volt, elsősorban a Nemzetközi- és Európai Tudományos Diákkör és az Óriás Nándor Szakkollégium tagjai vettek részt - az előbbi rendezvényhez kapcsolódó költségeket az projektből finanszíroztuk (Török Tamás valamint Tóth Norbert szállása valamint Török Tamás útiköltsége).

Konferencia-részvételek: - FIDE 2016 május 18-21. (A K-115646 sz. OTKA projektben minden évre terveztünk egy-egy belföldi ill. külföldi konferencia-részvételt. A projekt első évében úgy alakult, hogy az Európai Unió jogával foglalkozó legjelentősebb világkonferenciára budapesti helyszínen kerül sor. A FIDE (Fédération Internationale pour le Droit Européen) XXVII. konferenciáján egyebek mellett tudományos diskurzus tárgyát képezte az Európai Unió és a tagállamai közötti hatáskörmegosztás problémaköre, illetve a tagállami alkotmányos identitás kérdésköre is – e kérdések a K- 115646. sz. projekt tárgykörével összefüggésben állnak a szabályozási szint megválasztása és a tagállami diszkrecionális mozgástér határai tekintetében. A konferencia emellett kiváló hálózatépítési lehetőséget is kínált, ez a projekt későbbi szakaszaiban előnyökkel járt. A konferencián Mohay Ágoston vett részt - a konferencia részvételi költségeinek (regisztrációs díj, szállásköltség és utazási költség) átcsoportosítását a külföldi konferenciára szánt összegből a belföldi konferencia részvételre előzetesen engedélyeztettük. A konferencián továbbá részt vett Szalayné Sándor Erzsébet - FIDE-elnökségi tagi minősége miatt finanszírozási igény nélkül - Finanszírozást nem igénylő részvétel: Török Tamás: Towards Convergence? Anti-discrimination Policies and Minority Rights Protection in the Eastern Partnership Countries and the European Union (Budapest, Eastern Partnership Minorities Network and Minority Rights

Group Europe, 2015. október 8-9.

Forrásgyűjtemény: Elsődleges források gyűjteménye - - Az Európai Unió elsődleges és másodlagos jogforrásai - Az Európai Unió Bíróságának esetjoga - Az EJEB gyakorlata - Magyar implementációs jogalkotás - Az Alkotmánybíróság egyenlő bánásmóddal kapcsolatos gyakorlata - A Kúria és az alsóbb bíróságok releváns gyakorlata - Az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának releváns gyakorlata - Az Egyenlő Bánásmód Hatóság gyakorlata

Elérhető a honlapon; folyamatosan bővült a kutatás során.

Honlap: Tematikus aloldal a PTE ÁJK Európa Központ honlapján (ceere.eu OTKA kutatás) Tartalom: Leírás a projektről, résztvevők bemutatása, ill. itt szabadon hozzáférhetők a tanulmányok, a forrásgyűjtemény

Beszerezések: - Releváns, aktuális szakirodalom angol nyelven az első évben az alábbi szakkönyvek formájában Vanja Petricevic - Compliance Patterns with EU Anti-Discrimination Legislation - Palgrave Macmillan - July 16, 2015 - \$91.66 Evelyn Ellis - EU Anti-Discrimination Law - Oxford University Press - February 18, 2015 - \$69,95 (paperback) Terri E. Givens and Rhonda Evans - Case Legislating Equality: The Politics of Antidiscrimination Policy in Europe - Oxford University Press - June 17, 2014 - \$62,40 Helen Meenan - Equality Law in an Enlarged European Union Understanding the Article 13 Directives - Cambridge - December 2010 - \$44.99 Elspeth Guild, Steve Peers and Jonathan Tomkin - The EU Citizenship Directive: A Commentary - Oxford University Press - March 9, 2014 - \$137, Marianne Gijzen - Selected Issues in Equal Treatment Law: A multilayered comparison of European, English and Dutch Law - Metro - December 2006 - €89.00 Alexander Somek - Engineering Equality: An Essay on European Anti-Discrimination Law - Oxford University Press - July 1, 2011 - \$125,00 -

Két tablet/laptop eszköz (a tervezett három helyett)

Tudományos utánpótlásképzés - A projektből finanszíroztuk Daka Marija PhD-tandíját, a doktorandusz részt vesz a kutatás minden fázisában, doktori értekezésének tervezett témaköre a projekt témaköréhez kapcsolódik. A finanszírozás engedélyezése megtörtént.

MÁSODIK SZAKASZ (2016.09.01.-2017.08.31.)

Tanulmányok: - egy angol nyelvű, külföldi szakfolyóiratban megjelenő tanulmány (közlésre elfogadva, 2017 év végi megjelenésre) - egy angol nyelvű tanulmány (külföldi szakfolyóirat számára, felkérésre - megjelenés: 2018) - egy német nyelvű tanulmány (külföldi szakfolyóirat számára, felkérésre - megjelenés: 2018) - két magyar nyelvű tanulmány előkészületben (MTA TK JTI Internetes Jogtudományi Enciklopédia számára) - egy magyar nyelvű tanulmány (Kisebbségi Szemle, 2017 ősz)

Műhelybeszélgetés: Az egyenlő bánásmódot érintő hatósági gyakorlatról szóló beszélgetésre - a projektben közvetlenül érintett kutatók mellett az alkotmánybírósági valamint kúriai bírói gyakorlatot, továbbá az AJBH valamint az EBH gyakorlatát ismerő gyakorlati szakemberek bevonásával került sor a kutatási év végén (AJBH-munkatársak, Európa Tanács Lanzarote bizottság szakértője, civil szektor képviselői). Az egyenlő bánásmód nemzetközi gyakorlatáról többek között az Equinet hálózat tevékenységében való részvétellel (a projekt vezető kutatója révén) tudunk/tudunk tájékozódni. Szintén a vezető kutató FCNM AC-tagsága okán a kisebbségvédelem és az egyenlő bánásmód elvének együttes alkalmazási eseteit tudjuk vizsgálat alá vonni.

A beszámolási időszakban a **forrásgyűjtemény** további bővítése zajlott, a PTE ÁJK Európa Központ honlapján, tematikus aloldalát folyamatosan igyekszünk frissíteni - a támogatott kutató

hiányában a tervezettnél kissé lassabban.

Beszerzéseink is voltak a második kutatási évben: - Zaccaria Márton Leó: Az egyenlő bánásmód elvének érvényesülése a munkajog területén a magyar joggyakorlatban. HVG-ORAC, 2015 (ISBN 978 963 258 289 4) - Nina-Louisa Arold Lorenz, Xavier Groussot and Gunnar Thor Petursson - The European Human Rights Culture - A Paradox of Human Rights Protection in Europe? – Brill- Nijhoff, 2013 (ISBN 978-90-04-25843) - Dagmar Schiek and Anna Lawson - European Union Non-Discrimination Law and Intersectionality - Ashgate 2011 (ISBN 13: 978-1-13826945- 3)

Tudományos utánpótlásképzés - A projektből finanszíroztuk Daka Marija PhD-hallgató tandíját, a doktorandusz részt vesz a kutatás minden fázisában. - A projekt második évében két újabb (támogatásban nem részesülő) PhD-hallgató kapcsolódott be a kutatásba, az ő tevékenységük a harmadik évben válik ténylegesen láthatóvá.

HARMADIK SZAKASZ (2017.09.01.-2018.08.31.)

SZAKMAI KONZULTÁCIÓK -a hazai és nemzetközi bírói gyakorlatot folyamatosan figyelemmel kísérjük - a kutatócsoportunk a beszámolási időszak alatt több alkalommal műhelybeszélgetés formájában vitatta meg a nagyobb figyelmet érdemlő döntéseket és nemzetközi kutatási eredményeket bemutató jelentéseket - így többek között az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének jelentését a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről (erről egy külső szakemberrel közösen tanulmány is készült a Közjogi Szemle 2018/1. számában)- -a pályázat vezető kutatójának egyetemi elméleti és nemzetiségi ombudsmanhelyettesi gyakorlati tapasztalatai alapján konkrétan felmerülő élethelyzetek elemzése a kutatócsoport egyes tagjaival illetve esetenként a teljes kutatócsoport részvételével folyamatosan zajlott a beszámolási időszakban - a nemzetközi összehasonlító perspektívát a vezető kutató nemzetközi szervezetben viselt tagsága (AC FCNM) is lehetővé teszi: az egyenlő bánásmód elvének például a nemzetközi személymozgással (migráció) vagy éppen a kisebbségvédelemmel fennálló összefüggéseit és annak hazai jogi és gyakorlati kereteit, az értelmezési problémákat és az ismertté vált jogalkalmazási anomáliákat folyamatosan vitatta/vitatja meg a pályázatban résztvevő kutatói állomány

TANULMÁNYOK - a beszámolási időszakban a kutatás témakörében több tanulmány is megjelent illetve előkészületben van - részben a kiadni tervezett záró tanulmánykötet számára - tételes felsorolás a beszámoló közlemények részében olvasható

FORRÁSGYŪJTEMÉNY - kiemelt figyelmet szenteltünk a beszámolási időszakban a nemzetközi szervezetek által kiadott kutatási jelentéseknek - főként a FRA, az AC FCNM, ECRI, a COMEX, továbbá az Equinet és az ENSZ speciális jelentéstevői által készített országjelentések egyenlő bánásmód szempontjából releváns részeinek - a kisebbségvédelem és az egyenlő bánásmód összefüggéseit dokumentáló tanulmányok és dokumentumok gyűjtését folyamatosan végzi a kutatócsoport minden tagja - a kibővített, rendszerezett forrásgyűjtemény közzétételét a negyedik kutatási évben tervezzük

BESZERZÉS - A beszámolási időszakban további két monográfiával bővült a pályázat tárgyköréhez tartozó könyvállomány.

TUDOMÁNYOS UTÁNPÓTLÁSKÉPZÉS - A projektből finanszírozzuk Daka Marija PhD-hallgató tandíját, a doktorandusz folyamatosan részt vesz a kutatásban - Kis Kelemen Bence PhD-hallgató támogatott kutatóként kapcsolódott be a munkába - a forrásgyűjtésben, feldolgozásban, szervezésben, szakmai megbeszéléseken - egyszóval a kutatás teljes spektrumában részt vesz

SZINTÉZIS ÉS DISZKUZZIÓ ELOKÉSZÍTÉSE -az uniós egyenlő bánásmód joganyag

hazai implementációjának átfogó elemzése és összefoglalása - mint a kutatás általános eredménye - a kibővített pályázati periódus utolsó évében, 2019-ben lesz elérhető - a jelenlegi beszámolási időszak a szintézisre való felkészülés jegyében telt: a nemzetközi zárókonferenciára való felkészülést, a releváns részterületek és az ezekhez kapcsolható hazai és külföldi szakemberek kiválasztását és felkérését megkezdtük - a pályázat kezdete óta folytatott szakmai konzultációk, műhelybeszélgetések vitáit, eredményeit, a tanulmányok következtetéseit magába foglaló, a kutatást záró tanulmánykötet előkészítése (pl. a formai paraméterek kialakítása) valamint a kötet kiadását megelőző, a PTE közbeszerzési rendszerének megfelelően lefolytatott eljárás lezajlott, a kiadó kiválasztása is megtörtént.

NEGYEDIK SZAKASZ (2018.09.01.-2019.08.31.)

Konferencia-részvétel

A projekt utolsó évében a támogatott fiatal kutató két nemzetközi konferencián illetve képzésen vett részt, amelyek az egyenlő bánásmód problematikájával összefüggő helyzetet, a gyűlöletbeszéd és a gyűlöletbűncselekmények aktuális jogi és tényleges, gyakorlati kérdéseit járta körül.

- 2018. november 25-28., Trier, Academy of European Law „Hate Speech and the Limits to Freedom of Expression in Social Media” című intenzív oktatási kurzus

- Budapest 2019. február 28. napján került megrendezésre a „Hate Crime and Hate Speech: Lessons learned and countering activities in Europe with special regards to Italy” c. konferencia az Országos Kriminológiai Intézet szervezésében

Zárókonferencia szervezése és megtartása

2019. júniusában került sor a négy éves kutatási periódust záró, összegző, és nemzetközi előadók részvételével megtartott konferenciára Pécsen az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala társszervezésében. A projektben résztvevő kutatók mellett hazai és nemzetközi előadók, elméleti és gyakorlati szakemberek előadásain keresztül adtunk képet az egyenlő bánásmód tagállami implementálásának valamint a kapcsolódó nemzetközi kontextusnak az aktuális helyzetéről.

Az előadások tanulmányok formájában a kutatást **záró tanulmánykötetben** jelennek meg (ISBN 978-615-5457-87-6, a kötet címe: Egyenlő bánásmód irányelvek – Tanulmányok az uniós joganyag tagállami alkalmazásáról, PTE ÁJK Európa Központ – IDResearch Kft. / Publikon Kiadó). A kötet OTKA-finanszírozásban valósul meg. A kötet szerkesztője a projekt vezető kutatója. A kötethez készült előszó rövid összefoglalását adja a négy éves kutatás eredményeinek.

„Szerkesztői előszó

Az érdeklődő olvasó az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala és a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Európa Központja által 2019. június 7. napján megtartott, „Az uniós egyenlő bánásmód joganyag implementációja Magyarországon – jogalkotás és jogalkalmazás” címet viselő szakmai konzultáció-sorozat záró konferenciáján elhangzott előadások írott változatát tartja a kezében. A konferencia szándéka szerint az azonos című, K 115646 sz. OTKA-kutatás eredményeinek megvitatása volt annak reményében, hogy az ott elhangzottak valamint a jelen kötetben felvetett kérdések és válaszok az elméleti szakembereket, a jogalkotókat és a jogalkalmazókat a kutatási eredmények további hasznosítására fogják ösztönözni.

A konferencia alapjául szolgáló kutatás azzal a céllal indult 2015 szeptemberében, hogy átfogóan elemezze az Európai Unió egyenlő bánásmód jogának beépülését a magyar jogrendszerbe. A kutatás során a nemzeti és szupranacionális jogrendszerek között érvényesülő szinergiát és az uniós tagságból eredő kötelezettségeket vizsgáltuk az egyenlő bánásmóddal kapcsolatban, számba véve az eredményeket és az esetleges hiányosságokat úgy a jogalkotásban, mint a bírói és a hatósági jogalkalmazásban.

A kutatás kiinduló hipotézise volt, hogy az Európai Unió egyenlő bánásmód koncepciója alapvetően és elsősorban a belső piachoz és gazdasági megfontolásokhoz kapcsolódik, mégis, az alapjogvédelmi szemlélet egyre általánosabb követelményként van jelen az uniós és tagállami szintű jogalkotásban és jogalkalmazásban egyaránt – amint azt az Európai Unió Bíróságának gyakorlata is igazolja. Az egyenlő bánásmód többretegűvé váló védelmének szintjei (nemzetközi, európai, nemzeti) egyre nyilvánvalóbb hatást gyakorolnak egymásra. Annak érdekében, hogy biztosítható legyen az Unió egyenlő bánásmód jogának hazai jogba való beépülése és kikényszeríthetősége, hipotézisünk szerint a bíróságok és más hazai jogvédő intézmények (elsősorban az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala és az Egyenlő Bánásmód Hatóság) szinergikus együttműködése szükséges.

A konferencia és egyben a kutatás megerősítette az uniós egyenlő bánásmód irányelvek tagállami és ezen belül magyarországi

implementációjának alapvető, generális nehézségeit. Ilyenek többek között: a jogismeret alacsony szintje és az ebből fakadó jogértelmezési bizonytalanságok a jogalkalmazás során, a szakpolitikai tervezéshez szükséges és az egyenlőségre vonatkozó adatok hiánya, a ilyen típusú adatgyűjtés szeszív volt, és nem utolsó sorban a megállapított egyenlő bánásmód jogsértések esetén alkalmazott illetve alkalmazható jogkövetkezmények elégtelen volta. A kutatás során folytatott szakmai konzultációk is világosan megmutatták, hogy azokban az élethelyzetekben, amelyekben a leggyakrabban merül fel az egyenlő bánásmód kérdése, a fent említett hiányosságok a legfőbb buktatói az uniós egyenlő bánásmód irányelvek helyes hazai implementálásának. A kötetben elhelyezett tanulmányok – a teljesség igénye nélkül – ezekre a jelenségekre kívánnak reflektálni hazai és külföldi, elméleti és gyakorlati szakemberek írásain keresztül. A kötetben megjelenő tanulmányok egy része valamint a 2015-2019 között megtartott szakmai konzultációk és a zárókonferencia a fent jelzett kutatási projekt támogatásával készült – amelyért köszönet jár a finanszírózónak, mint ahogy köszönet jár mindazoknak a kollégáknak, akik a projektben kutatóként vagy más minőségben mindvégig közreműködtek.”

A kötetben megjelenő tizenhárom tanulmány listája alább olvasható – a projektben részt vevő minden kutató esetében a tanulmányok az OTKA támogatásával készültek, mint ahogy maga a kötet egésze is.

Szalayné Sándor Erzsébet	<i>A megkülönböztetés tilalma és az egyenlő bánásmód elv rendszertani összefüggései és együttes értelmezése a 2009 előtti uniós jogfejlődésben</i>
Kádár Tamás	<i>Egyenlő bánásmód az Európai Unióban – eredmények és nyitott kérdések</i>
Mohay Ágoston	<i>Az Európai Unió nemzetközi kötelezettségei az egyenlő bánásmód terén</i>
Szajbélyi Katalin-Török Tamás	<i>Az ombudsmani intézmény sajátos szerepe az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos uniós szabályozás implementációjában – jogfejlesztés és jogalkalmazás</i>
Zaccaria Márton Leó	<i>Az implementációról egy (hosszú) mondatban – egyenlő bánásmód az Mt-ben és azon túl</i>
Tóth Norbert	<i>Joghézag és analógia az uniós jogban – az ún. Coman-ügy példája</i>
Lattmann Tamás	<i>A megkülönböztetés tilalma a nemzetközi jog, azon belül a nemzetközi humanitárius jog rendszerében</i>
Rutai Zsuzsanna	<i>Mit jelent a gyermekeresztvéttel összefüggő egyenlő bánásmód követelménye a nemzetközi szervezetek számára?</i>
Kis Kelemen Bence	<i>Gyűlöletbeszéd a szólásszabadság és a vállalkozás szabadságának keresztmetszetében</i>
Bethlendi András	<i>A kisebbségek jogai és a kisebbségi jogok közötti különbségről</i>
Gyerő Dávid	<i>Egyenlő bánásmód és a vallási identitás szabadsága Romániában</i>
Daka Marija	<i>Egyenlő bánásmód és passzív választójog: Bosznia-Hercegovinát érintő ügycsoport az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában</i>

A konferencia programja az alábbiak szerint alakult:

Az uniós egyenlő bánásmód joganyag implementációja Magyarországon – jogalkotás és jogalkalmazás

K-115646. sz. OTKA kutatás zárókonferenciája

Időpont: **2019. június 7. (péntek) 09.30 – 15.30**

Helyszín: **Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Európa Központ**

(Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont 3422. terem)

(7622 Pécs, Universitas u. 2/A.)

Program

09.30 – 09.40	SZALAYNÉ SÁNDOR ERZSÉBET egyetemi tanár (PTE, Pécs), a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes (AJBH, Budapest) <i>Megnyitó és bevezető gondolatok</i>
I. panel	
9.40 – 10.10	KÁDÁR TAMÁS (Equinet/EU, szakmai igazgató, Brüsszel) <i>„Egyenlő bánásmód az EU-ban – eredmények és nyitott kérdések” c. előadása</i>
10.10 – 10.30	MOHAY ÁGOSTON (dékánhelyettes, tanszékvezető egyetemi adjunktus, PTE, Pécs) <i>„Az Európai Unió nemzetközi kötelezettségei az egyenlő bánásmód terén” c. előadása</i>
10.30 – 11.10	SZAJBÉLYI KATALIN (főosztályvezető-helyettes, AJBH, Budapest) TÖRÖK TAMÁS (főosztályvezető, AJBH, Budapest) <i>„Az ombudsmani intézmény sajátos szerepe az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos uniós szabályozás implementációjában - jogfejlesztés és jogalkalmazás” c. előadása</i>
11.10 – 11.30	ZACCARIA MÁRTON LEÓ (egyetemi adjunktus, DE, Debrecen) <i>„Az implementációról egy (hosszú) mondatban – egyenlő bánásmód az Mt-ben és azon túl” c. előadása</i>
11.30 – 11.40	KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK
11.40 – 12.00	KÁVÉSZÜNET
II. panel	
12.00 – 12.20	GYERŐ DÁVID (főjegyző, Magyar Unitárius Egyház, Kolozsvár)

- 12.20 – 12.40 *„Egyenlő bánásmód és a vallási identitásválasztás szabadsága” c. előadása*
BETHLENDI ANDRÁS (elnök, Jogvédő Csoport az Identitás Szabadságáért, Kolozsvár)
- 12.40 – 13.00 *„A kisebbségek jogai és a kisebbségi jogok közötti különbségről” c. előadása*
KIS KELEMEN BENCE (egyetemi tanársegéd, PTE, Pécs)
- 13.00 – 13.20 *„Gyűlöletbeszéd a szólás szabadság és a szerződési szabadság keretszertmészetében” c. előadása*
TÓTH NORBERT (egyetemi docens, NKE, Budapest)
- 13.20 – 13.40 *„A szabad mozgáshoz való jog és a házastársi jogállás viszonya a Coman-ügy tükrében” c. előadása*
KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK
- 13.40 – 14.00 KÁVÉSZÜNET

III. panel

- 14.00 – 14.20 LATTMANN TAMÁS (egyetemi docens, NKE, Budapest)
„Egyenlő bánásmód aktuális kérdései a humanitárius nemzetközi jogban” c. előadása
- 14.20 – 14.40 RUTAI ZSUZSANNA (jogi főelőadó, AJBH/Európa Tanács, Budapest/Strasbourg)
„Az egyenlő bánásmód követelménye a gyerekrésztételben” c. előadása
- 14.40 – 15.10 KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK
- 15.10 – 15.30 SZALAYNÉ SÁNDOR ERZSÉBET
egyetemi tanár (PTE, Pécs), a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó
biztoshelyettes (AJBH, Budapest)
Záró gondolatok

A kutatás során világossá vált, hogy az uniós egyenlő bánásmód irányelvek magyarországi implementációja főként a jogalkalmazás során igényel nagyobb odafigyelést minden érintett részéről. A dogmatikai megalapozás és a jogalkotás szintjén összességében nem állunk rosszul – viszont az egységes jogértelmezés irányába még lépéseket kell tenni: ehhez nyújt segítséget a projekt során megszületett tanulmányok sora, a négy év alatt folytatott szakmai konzultációk és gyakorlati esetmegbeszélések egész sora. Az egyenlő bánásmód joganyag alkalmazása – számos újabb kihívás előtt áll, az újszerű jogintézmények és jogterületek megjelenése felveti többek között a megkülönböztetés tilalma és az egyenlő bánásmód közötti különbségek és a különféle szempontok szerinti egyenlő bánásmód követelmények egymásra hatása következtében előálló élethelyzetek jog által való kezelhetőségének a kérdését. A többszörös diszkrimináció illetve az emberi jogok interszekcionális szempontú megközelítése az utóbbi időben – legalábbis dogmatikai szinten – egyre gyakrabban merül fel. A létező nemzetközi és belső jogi intézmények és jogi keretek, és az eddigi – főként nemzetközi bíróságok gyakorlatában felmerülő – használhatóságának vizsgálata ezért egy következő lépés lehet az egyenlő bánásmód elvének fejlődéstörténetében, és ezzel együtt egy újabb kutatás alapját képezheti.